

Голям креслив орел *Aquila clanga*

Описание на вида

Преминаващ и зимуващ световно застрашен вид. Един от най-малобройните реещи се видове грабливи птици, регистрирани по време на миграция през България. Поради изключителната прилика в полет с малкия креслив орел е възможно част от индивидите да омават нерегистрирани при наблюденията, така че посочените числености са абсолютни минимума и вероятно реалният брой на големите кресливи орли е по-висок от дискутирания.

Сн. Jan Albert Hellines COBOH

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

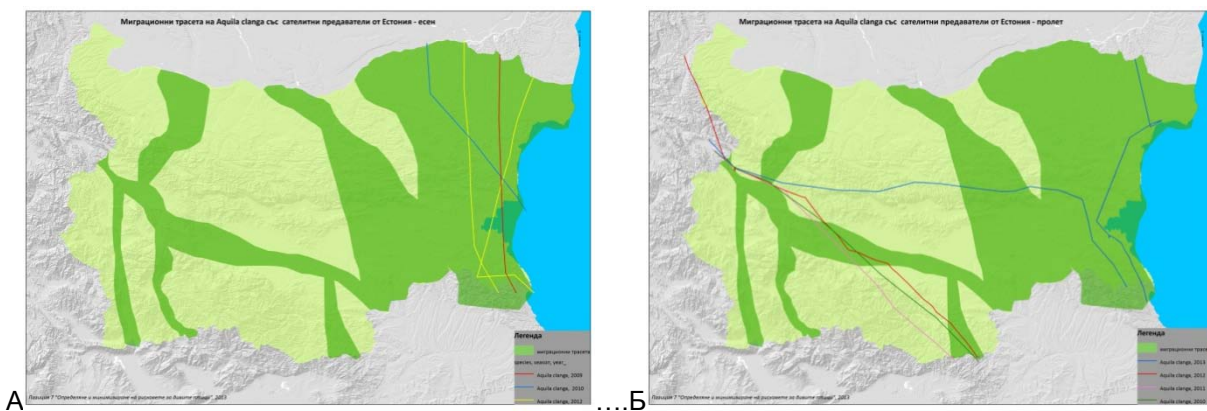
В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). По-добре е проучена есенната миграция на вида. В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е изследвана есенната миграция на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 0 (2001 г) до 41 (1980 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на голям креслив орел протича през октомври. През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода” в източната част на Мандренското езеро е наблюдаван един голям креслив орел за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. При проучване на есенната миграция в района на Котел в Стара планина през 1998 г. е регистриран един индивид за миграционния сезон. Миграция на големи кресливи орли е наблюдавана в района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 4 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Natura 2000, миграция на голям креслив орел е установена в района Провадийско-Роякско плато при Мадара (1 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (3 инд.) и Паницово (1 инд.) и в района на Созопол при село Равадиново (2 инд.) (BSPB, 2005). Птиците са наблюдавани в периода между 8 септември и 20 октомври. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, големи кресливи орли са установени в района на Добруджа при Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (2 инд.), в района на Провадия (2 инд.) и Атанасовско езеро (20 инд.). Птиците са наблюдавани в периода между 20 август и 24 октомври. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като наблюденията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи големи кресливи орли са наблюдавани при Хаджи Димитър, Люляково, Телериг, Мировци, Стан в численост до 3 индивида за миграционен сезон (при Люляково през 2010 г. и Снягово през 2011 г.). В периода 2008 – 2009 г. един голям креслив орел е наблюдаван да прелита в района на Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови”) (НБОИ, 2012).

В Световния справочник на миграционните пътища на грабливите птици (Zalles, Bildstein, 2000) като места с миграция на голям креслив орел, освен Атанасовско езеро, са посочени Котленска планина, курорта Албена и Софийската котловина (последното се потвърждава и от преминаването през последните години на снабден със сателитен предавател голям креслив орел).

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения на птици, голям креслив орел по време на есенна миграция е наблюдаван в района на Дуранкулашко езеро и нос Калиакра (НБОИ, 2012).

През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа през 2005 г., не са установени големи кресливи орли. През същия сезон е проведено проучване на пролетната миграция по долината на река Места при село Огняново, като там е регистриран 1 мигриращ голям креслив орел. При проучванията в Дунавската равнина през пролетта на 2010 и 2011 г. също не са наблюдавани големи кресливи орли. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа поради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи големи кресливи орли са установени само при Люляково и при Добротич през 2010 г. (Герджиков, Илиев, 2010).

В периода 2006 г. – 2013 г. през България са преминавали по време на пролетна и/или есенна миграция 2 големи кресливи орли със сателитни предаватели поставени в Естония. Едната птица по време на пролетна миграция основно навлиза в България през Източните Родопи и пресича Горнотракийската низина и Софийското поле, като напуска България в района на Калотина. Тази птица през две от годините се задържа през пролетта на Драгоманското блато. Същата птица през есента преминава само през Източна България - през източната част на Лудогорието и Западна Добруджа и напуска страната през Странджа. Другата птица се придържа по Черноморското крайбрежие, както по време на есенна, така и по време на пролетна миграция (фиг. 64). Тези проучвания дават представа за предпочитаните места, където тези птици пресичат България.

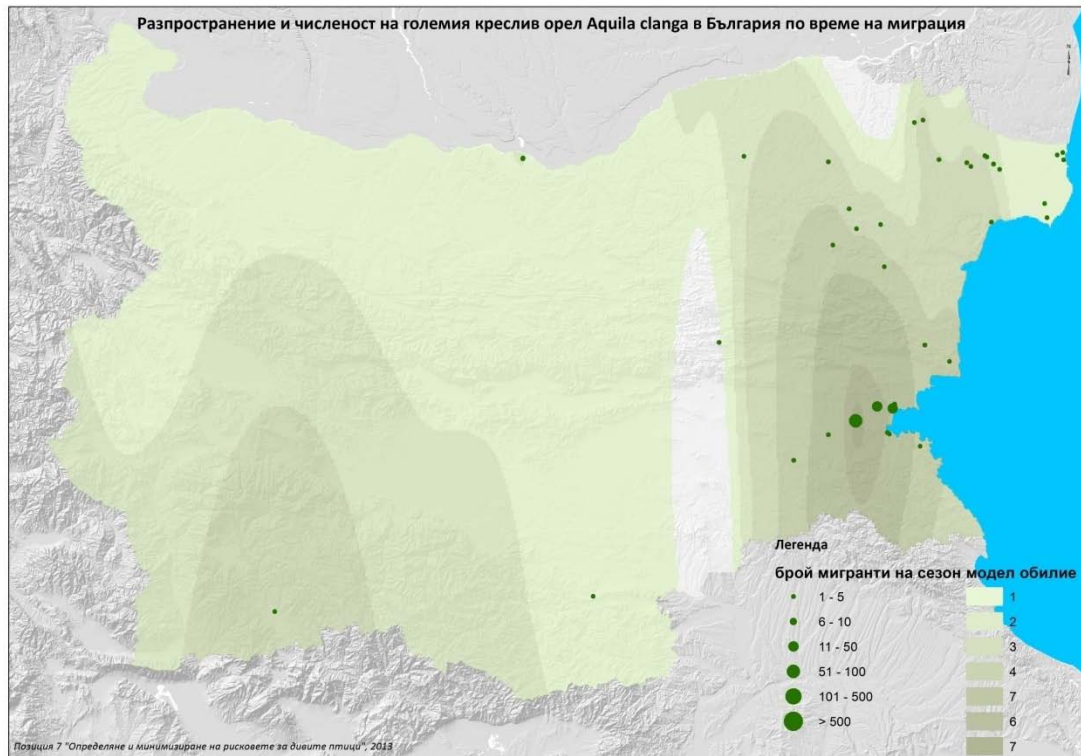

Фиг. 64 Естонски големи кресливи орли със сателитни предаватели преминали през България по време на есенна и пролетна миграция в периода 2006 – 2012 г.

При случайни наблюдения през пролетния период мигриращи големи кресливи орли са наблюдавани в района на защитена местност „Пода“ (2012 г.) (НБОИ, 2012) и в района на Свищов (2012 г.) (SOVON, 2012), а през есента – в района на Атанасовско езеро (11 инд. през 2012 г.) (НБОИ, 2012).

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“ в Северна България през 2011 г. са установени да прелитат 4 индивида на наблюдателните точки Пленимир (1 инд.), Браничево (1 инд.) и Острово (2 инд.). Всички птици са наблюдавани в периода между 13 и 24 октомври 2011 г. По време на есенната миграция 2012 г. са установени да прелитат общо 86 индивида. От тях 9 са в Добруджа, а останалите 77 са в Южна България. Най-

интензивна миграция е регистрирана при Равнец – общо 51 големи кресливи орела. Там е и най-голямата дневна численост – 17 индивида на 28.9.2012 г. На запад от точка Суходол големи кресливи орли не са наблюдавани. На практика през 2012 г. са отбелязани най-много големи кресливи орли по време на миграция до сега в България. По време на проучването на пролетната миграция през 2012 г. са установени да прелитат 17 общо индивида, от които 5 в Централна Добруджа, при Пленимир и Преселенци, и 12 в Южна България, на наблюдателните точки Александрово, Суходол, Равнец и Ветрен.

Фиг. 65 Разпространение и численост на големия креслив орел в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

Численост и фронт на миграцията

Големият креслив орел е малочислен мигрант, като птиците летят поединично, често заедно с малките кресливи орли. Проучванията на пролетната и есенната миграция в България през 2012 г. в комбинация с данните от сателитни проследявания дават най-пълната до сега картина за миграцията на големия креслив орел през България. Вероятно по време на есенна миграция през България прелитат поне 100 големи кресливи орли, което е около 3% от Европейската гнездова популация на вида. Вероятно между 50 и 100 птици прелитат и по време на пролетна миграция. По време на пролетна миграция част от птиците прелитат през Горнотракийската низина или през долината на Места, наблюдавани са и при Свищов. През пролетта на 2013 г. една от маркираните със сателитен предавател птица е летяла по протежението на Централен Балкан от изток на запад, докато достигне Драгоманското блато, където се е задържала няколко дни. Най-много наблюдения и високи числености са отчетени само в най-източната част от България – района между село Александрово и Бургас, както и в Добруджа. Може да се обобщи, че по време на пролетна миграция птиците ползват не само трасетата по

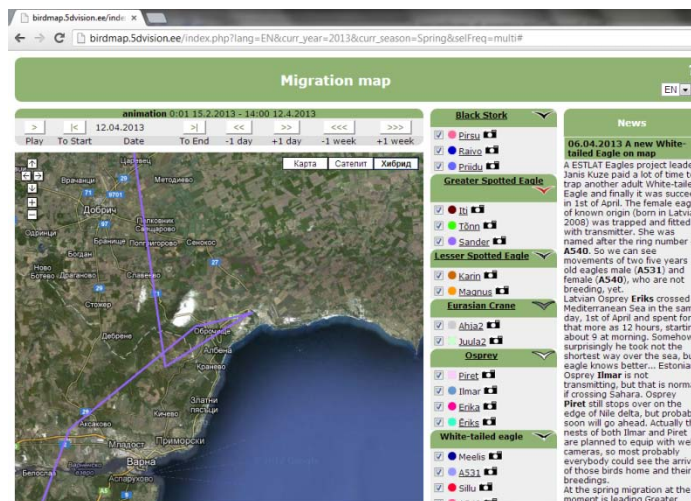
Черноморското крайбрежие, но и в други райони на страната. По време на есенна миграция е наблюдаван само в Източна България - Котленския проход, до нос Калиакра. Маркираната птица, ползваща редовна Горнотракийската низина по време на пролетен прелет, през есента прелита само по Черноморското крайбрежие, като през един от сезоните е прекосила Черно море без да навлиза над сушата. Явно есенната миграция на вида е по-концентрирана в източната част от страната, като птиците понякога летят и над морето.

Интензивност и динамика на прелета

По време на пролетна миграция големи кресливи орли са наблюдавани да прелитат през България от средата на март до втората десетдневка на май. През есента основната част от птиците прелита през октомври, но отделни индивиди са наблюдавани и в края на август и през септември. Тъй като видът е малочислен, не може да се определи закономерност в дневната динамика на прелета. Пряко наблюдаваните птици са прелитали в периода между 9 ч. сутрин и 15 ч следобед, но това се отнася за самите места на наблюдение. Повечето големи кресливи орли са регистрирани да прелитат на височина до 200 м. Възможно е обаче да има и големи кресливи орли в ята от малки кресливи, летящи на голяма височина (над 800 м). В тези случаи е възможно да са отчетени като малки кресливи орли или не сигурно определени птици (*A. clanga/pomarina*) и това да дава отклонения в представата за предпочитаната височина на полета на вида по време на прелет през България.

Миграционни потоци

При малочислен вид като големия креслив орел трудно може да се говори за миграционни потоци и е по-коректно да се отбележат местата с повтарящо се преминаване на птици от вида като предпочитани миграционни коридори (трасета). Определено по време на есенна миграция прелетът е насочен север – юг, без да има отклонения от тази посока. По време на пролетен прелет не може да се определи преобладаваща посока на прелета – всяка птица следва собствена траектория. Един от маркираните със сателитен предавател големи кресливи орли, по време на пролетна миграция 2013 г. е преминал по Черноморското крайбрежие, следващ посока юг – север, но когато птицата е достигнала Балчик, се е върнала обратно, след което е продължила прелета си на северозапад (фиг 66). Другият маркиран орел е навлязъл през Източна България, преминал е по протежение на Балкана от изток на запад и е напуснал страната през района на Калотина (фиг.68).

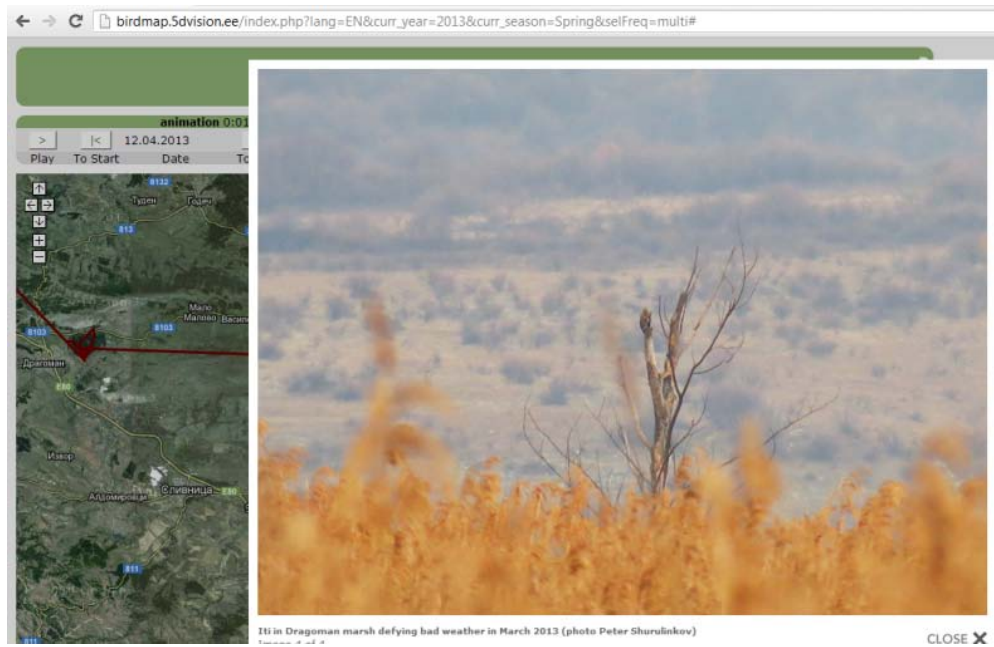
Фиг. 66 Траектория на маркиран голям креслив орел в района на Балчик по време на пролетна миграция 2013 г.

Използване на района за стационариране и нощуване от рееци птици

По време на есенна миграция нощуващ млад голям креслив орел е наблюдаван в близост до наблюдателната точка при Равнец през 2012 г. (фиг. 67). В района на Драгоманското блато един голям креслив орел, маркиран със сателитен предавател от Естония се е задържал за известно време през поне 2 години по време на пролетна миграция, от общо 5 години през които е минавал през България (2009 – 2013 г.) –фиг. 68.

Фиг. 67. Голям креслив орел, нощуващ в района на Равнец, Бургаско, през есента на 2012 г. (Сн. Jan Albert Hellings COBON)

Фиг. 68. Маркиран естонски голям креслив орел, нощуващ в Драгоманското блато през пролетта на 2013 г.